PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto 2. štev. 423 - Cena 4.- lire | Poštnina plačana v gotovini Spedizione in abbon. postale | TRST, četrtek, 17. oktobra 1946 | UREDNIŠTVO in UPRAVA, PIAZZA GOLDONI št. 1 - I. Tel. št.: Ur. 93806, 93808 - Upr. 93807. Rokopisi se ne vračajo

Svet zunanjih ministrov čaka težka naloga, ki jo mora brezpogojno izpolniti, če hočemo imeti trden mir; najti sporazum in popraviti ono, kar je bilo negativnega na pariški konferenci.

KARDELJ

Nauk pariške konference

Drugo poglavje v pripravljanju mirovnih pogodb z bivšimi sovražnimi državami, sateliti hitlerjevske Nemčije, je končano. V Parizu se je zaključila konferenca 21 držav, ki je popolnoma razumljivo vzbudila med našim ljudstvom veliko zanimanje, saj je končno razpravljala o njegovi usodi.

Pariška konferenca zavzema v procesu pripravljanja mirovnih pogodb posebno mesto, ki ga določa tako njena zamisel kot tudi posebno značilne okolnosti, ki so med konferenco postale očitne. Za naše ljudstvo ima ta konferenca še poseben pomen — zanj pomeni poskus vsiljevanja s preglasovanjem doseženega diktata proti njegovi volji, proti dejanskemu stanju, proti naravnim zakonom razvoja, proti vsej zdravi pameti. Kakor naše ljudstvo vsak diktat že a priori odklanja, tako odbija tudi tega, ki mu ga pod «demokratično» krinko medenih besed vsiljuje večina delegacij na pariški konferenci, ki mu ga vsiljuje svetovni imperializem. Odklanja ga tem bolj, ker ve, da ga zadeva v živo, da gre za njegova življenjska vprašanja, v končni finiji za njegov obstoj.

Ta diktat je bil mogoč v vzdušju, ki so ga v Parizu ustvarile nekatere delegacije kot eksponenti svetovnega imperializma. To daje pariški konferenci njen posebni pečat, pečat borbe med imperializmom in demokracijo.

Na mirovni konferenci v Parizu bi naj po zamisli predstavniki vseh 21 zavezniških držav, ki so bile dejansko ali formalno v vojni z bivšimi satelitskimi državami, preučili sklepe sveta zunanjih ministrov, izrekli o njih svoje mnenje in podali nato svoja priporočila, na podlagi katerih bi štirje zunanji ministri soglasno izdelali dokončno besedilo mirovnih pogodb. Jasno je, da je uspešno delo na tako odgovorni nalogi, kot je postavljanje temeljev za resnično pravičen in trajen mir, možno le v največjem soglasju in sporazumevanju, ob upoštevanju življenjskih interesov vseh prizadetih zavezniških držav.

Toda nekatere delegacije so takoj spočetka pokazale tendenco po izkoriščanju velikega števila navzočih delegacij in s tem večjih težav za sporazumno delo v namene, ki pomenijo popolno negacijo vsakega sporazumnega sodelovanja, ki pomenijo torej v bistvu rušenje zavezniške enotnosti. Zlasti zastopniki imperialističnih vodilnih krogov zahodnih velesil so si vneto prizadevali, da bi s pomočjo svojih trabantov, zaradi raznih interesov od njih odvisnih vlad številnih manjših držav, spremenili mirovno konferenco, ki bi naj dala svetu trajen mir, v navadno barantanje za tako povojno ureditev sveta, da bi v čim večji meri zadovoljila njihove imperialistične načrte.

Posledice tega v osnovi krivičnega, na duhu dolarske demokracije zgrajenega gledanja mirovne konference niso mogle izostati. Odražale so se na številne načine in v več stopnjah, odražale so se v vseh tistih pomanjkljivostih, zaradi katerih pariška konferenca ni izpolnila upov, ki so jih stavljali vanjo narodi vsega sveta, ki si želé miru in blaginje.

Prvič je konferenca spočetka izglasovala postopek, ki je dal že od vsega začetka možnost skupini držav pod vodstvom angleškega kolonialnega in ameriškega finančnega imperializma, da poskuša s pomočjo preglasovanja vsiljevati svojo voljo ostalim državam.

Drugič je postalo kaj kmalu očitno, da so prišle nekatere delegacije na konferenco s popolnoma določenimi nameni in cilji, da so se bore malo menile za tehtne argumente, proti katerim ni moglo biti dokazov, temveč, da so glasovale zavestno krivično, toda po vnaprej pripravljenem načrtu, da so torej hote spreminjale konferenco v farso, v sredstvo za dosego svojih ciljev.

Tretjič je bilo opaziti popolno pomanjkanje vsakršne želje po sporazumu, temveč nasprotno brezmejno zaupanje v glasovalni stroj kot sredstvo pritiska na one države, ki se niso hotele odreči svojim življenjskim interesom, ki so se borile za demokratičen mir.

Vsebina vsega tega je ena in ista: omogočiti z volivno aritmetiko svetovnemu imperializmu doseči one temne cilje, ki jih pri soglasnem sklepanju sveta zunanjih ministrov ni bilo mogoče doseči, in postaviti tako z na glasovalnih diktatih slonečimi sklepi podprte temelje za uresničenje teh ciljev na ponovnem zasedanju sveta štirih, ki bo izreklo zadnjo besedo o mirovnih pogodbah.

S tem se nam pa razgali pravo bistvo pojmovanja mirovne konference v možganih predstavnikov dežel «tradicionalne demokracije»: sredstvo za izsiljevanje držav, ki se imperialističnemu diktatu nočejo ukloniti, preskušnja njihove moči, poskus spraviti jih na kolena in končno poskus uničevanja pozitivnih sklepov sveta zunanjih ministrov in s tem sporazumnega sodelovanja vseh velikih zaveznikov.

Obenem se nam pa tudi pokaže veliki uspeh pariške konference, pozitivno dejstvo, ki ga je treba poudariti. Ves arzenal imperialističnega orožja od glasovalnega stroja preko prikritih ali odkritih gročenj predstavnikov nekaterih velesil in lisičjega, lažnega demokratičnega slepomišenja z besedami pa do jerihonskih trobent Hearstovega tiska ni mogel oplašiti onih delegacij, ki so že od vsega začetka trdno stale na braniku pravičnega in demokratičnega reševanja mirovnih vprašanj, ni jih mogel spraviti na kolena, ni mogel omajati onih resnično pozitivnih sklepov štirih zunanjih ministrov, ki so pozitivni prav zato, ker so sprejeti soglasno.

Svetovni imperializem si na pariški konferenci ni pripravil trdnejših opornih točk za ponovni sestanek sveta štirih, temveč se je nasprotno pred vso svetovno javnostjo do golega razkrinkal. Čeprav je konferenca vnesla v načrt zunanjih ministrov mnogo negativnega, je to izgubilo vso moralno vrednost in mnogo utrpelo na formalni vrednosti, ker so one delegacije, ki so se borile za dosledno demokratičen in pravičen mir (in samo tak mir je lahko trajen), trdno vzdrževale ves ogenj imperialističnega pritiska, ker se niso vdale, marveč mško povedale svojo besedo.

Tako moško besedo je izrekla jugoslovanska delegacija, ki je ponovno izjavljala, da «sklepov», na katere ni pristala, ne more priznati, da zanjo ni obvezen noben glasovalni diktat. To moško besedo je delegacija FLRJ ponovila na zaključni seji pariške konference s pismom, ki poslednjič in najodločnejše izraža njeno stališče, da krivičnih sklepov konference, zlasti onih, ki se neposredno tičejo našega primorskega ljudstva, in naše primorske zemlje, ne more priznati in jih zato tudi ne more priporočiti svetu zunanjih ministrov.

To govorico smo čuli iz ust delegata ZSSR in vseh slovanskih držav, ta govorica odmeva iz glasil, zborovanj in akcij naprednega ljudstva vsega sveta, ta govorica krči in se čedalje bolj uveljavlja.

Tako moško besedo ponavlja vse naše ljudstvo, ki je po naukih pariške konference dobro precenilo vse imperialistične naklepe. Ponavljajo jo iz dneva v dan, bori se s še večjim ognjem, ker ve, da ni osamljeno, ker čuti moč vseh naprednih sil sveta, ki jo je tako jasno pokazala pariška konferenca.

Poljaki imajo sedanje zahodne meje za dokončne

Varšava, 16. Ministrski podpredsednik Gomulka je na kongresu industrijcev, ki se je včeraj pričel v Varšavi, izjavil: Menimo, da so zapadne poljske meje dokončno določene na črti Odre in Nise in da se ta črta ne sme prekršiti.

MARŠAL TITO AMERIŠKIM NOVINARJEM

„Ne moremo podpisati take pogodbe, kakršna je bila sklenjena v Parizu“

Jugoslavija želi vzdrževati najboljše odnose z vsemi državami

Beograd, 16. - Tanjug — 14. oktobra je maršal Tito sprejel ameriškega novinarja Sulzbergerja, ravnatelja lista «New York Times», in Roberta Lowa, dopisnika lista «Life Time».

FLRJ in ZDA

O odnosih med Jugoslavijo in ZDA je maršal Tito izjavil: «Nenormalnih odnosov, ki so nastali med Jugoslavijo in Združenimi državami Amerike, se ne more pripisati Jugoslaviji, ki je med vojno in tudi po vojni imela vedno polno zaupanje v svoje zaveznike. Prepričana je bila, da predstavlja njen doprinos v vojni zadostni dokaz, da želijo narodi Jugoslavije v vojni in v miru vzdrževati odnose z vsemi državami in še posebej z državami, ki so v vojni toliko prispevale v materialu in ljudeh za zmago Združenih narodov.

Nikakor ne moremo vzeti nekatere nepomembne incidente med posamezniki kot element za poslabšanj odnosov med obema državama. Sodim, da gre za vprašanje določene politike ameriške vlade proti novi FLRJ. To moje mnenje potrjuje dejstvo, da v nobenem vprašanju, ki je življenjske vožnosti za Jugoslavijo, ni Amerika pokazala naklonjenosti. Tako je bilo glede vseh vprašanj o katerih so razpravljali na mirovni konferenci v Parizu. Med ta je treba šteti vprašanje Julijske krajine, Trsta, reparacij in neupravičeno pridržanje naših rečnih ladij na gornjem teku Donave. Na ta način je Amerika zavzela skoraj vedno rajši naklonjeno stališče do bivših sovražnikov s katerimi smo bili še pred kratkim v vojnem stanju. Kljub temu pa nimajo jugoslovanski narodi druge želje nego to, da se zboljšajo odnosi med našima dvema državama. Na žalost moramo ugotoviti, da ni od nas odvisno, ali se ti odnosi lahko popravijo.»

Novinarji so nato postavili maršalu Titu tri vprašanja o zuvr Parizu, še razpravljali in da bodo se upoštevali upravičene argumente v prid naši državi, kakor tudi, da bodo odredili nekatere popravke v korist naših upravičenih zahtev. S tem mislim konferenco namestnikov štirih zunanjih ministrov.

Stališče naše vlade glede naših zahtev do Avstrije, v kolikor gre za popravek meje v krajih, kjer prebiva izključno jugoslovansko prebivalstvo in ki ga bomo objasnili na mirovni konferenci za Avstrijo, je popolnoma nespremenljivo.

Naša vlada ni do sedaj postavila vprašanja o Egejski Makedoniji kot vprašanje, ki bi se moralo razpravljati v prvem obdobju mirovne konference. Toda spričo položaja, ki je zadnji čas nastal v Egejski Makedoniji, in spričo preganjanja makedonskega prebivalstva, ki ga ne preganjajo samo vladni organi, ampak tudi monarho-fašistične tolpe, ne moremo ostati brezskrbni spričo vsega, kar se dogaja v tej potrajini.

Vprašanje Egejske Makedonije

Zaenkrat ne morem dati nobenega točnega odgovora na vprašanje o korakih, ki jih kanimo napraviti pri organizaciji Združenih narodov. Jasno je, da bomo ukrenili vse potrebno, ker mislim, da se na noben način ne sme dovoliti, da med zasedanjem Združenih narodov ne bi razpravljali o trpljenju tega ljudstva in o manjšinah, ki bi morale uživati vse pravice. Zlasti še ker se v državah, kakor je Grčija, in še posebej v Egejski Makedoniji izvajajo najbolj sramotna, surova in nečloveška dejanja proti tej manjšini, ki jo preganjajo, uničujejo in gonijo z njenega ognjišča.

Seveda, odklanjam vse klevete, ki jih nekateri krogi širijo na rovaš Jugoslavije in še posebej klevete, da je Jugoslavija delno odgovorna za nove dogodke v Grčiji. Izjavljam, da so vse vesti neosnovane in docela izmišljene.

To lahko zatrjujem, ker sem o tem vprašanju dobro poučen. Moram še poudariti, da naša država ne bo glede tega vprašanja ukrenila nič drugega razen tega, kar bo v skladu z načeli in duhom Združenih narodov. Vse ostalo so samo govorice, ki imajo namen škodovati naši državi.

nanji politiki:

1. ali bo Jugoslavija podpisala mirovno pogodbo z Italijo;

2. kakšno je jugoslovansko stališče glede Koroške in Celovca;

3. kakšno je jugoslovansko stališče glede Egejske Makedonije.

Na vsa ta tri vprašanja je maršal Tito odgovoril:

Mirovna pogodba z Italijo

«Jaz osebno kakor tudi naša vlada pristanemo na vse, kar je že izjavil vodja naše delegacije Edvard Kardelj na mirovni konferenci, in sicer, da ne moremo podpisati določb take pogodbe, kakršna je bila sklenjena v Parizu. Protestirali smo že v tem smislu zaradi političnih pritiskov. Sklepe, ki so sledili, imamo za zelo krivične in za nas nesprejemljive. Seveda pričakujemo, da bodo o teh sklepih, ki so jih sprejeli

Predsednik poljske republike bo obiskal maršala Tita

Beograd, 16. — Uradno javljajo, da bosta predsednik poljske republike Bierut in minister za obrambo Zimirowski ob obletnici osvoboditve jugoslovanske prestolnice dne 20. oktobra prispela v Beograd. S tem obiskom se hoče Poljska oddolžiti za obisk maršala Tita na Poljskem v mesecu marcu.

PO MIROVNI KONFERENCI

Svet zunanjih ministrov

bo moral skrbno proučiti jugoslovansko odklonilno stališče

Pariz, 16. — Ko je konferenca zapria svoja vrata in se delegacije razhajajo, prikazujejo razni komentatorji obračun dela pariškega zasedanja in ugibljejo o dokončni usodi mirovnih pogodb, ki je sedaj v rokah sveta štirih. Spričo trdih orehov, ki jih bodo morali streti, pričakujejo, da bo zasedanje dolgo in da bo trajalo najmanj do zaključka zasedanja skupščine ZN. Šele tedaj bomo zvedeli, kakšne mirovne pogoje bodo morale podpisati premagane satelitske države. Južnoafriški delegat maršal Smuts, ki se sedaj mudi v Angliji, se ni hotel izreči, kakšen uspeh bo imelo zasedanje sveta štirih. Pač pa je izjavil, da smo na mirovni konferenci slišali samo besede in da bodo prav za prav mirovno konferenco zaključili šele veliki štirje.

O postopku, po katerem bodo razpravljali štirje zunanji ministri, je znano sledeče: obvezna priporočila konference, to je tista, ki so bila sprejeta z dvetretjinsko večino, bo svet štirih nujno moral pretresati. Ostala pa, ki predstavljajo samo «mnenje» večine ali manjšine, bodo prišla v pretres samo v toliko, v kolikor jih bo predložil eden izmed štirih.

Že sedaj je pa jasno, da Molotov ne bo pristal na «obvezna» priporočila (to je izglasovana z dvetretjinsko večino) glede tržaškega vprašanja, podonavskega vprašanja in glede vprašanja grško-bolgarske meje, ki je sicer «rešeno» z navadno večino.

Priporočila konference ne vežejo Sveta štirih

To je tudi mnenje diplomatskega dopisnika agencije AFP, ki pravi, da se svet štirih ne bo zadovoljil z blagoslovitvijo predloženih osnutkov. Med drugim pravi tole: «Če je 21 delegacij lahko mirno spremenilo osnutke, ki so jih predložili štirje zunanji ministri, jih bodo tudi le-ti sedaj svobodno sprejeli ali pa ne. S tem, da so kak predlog sprejeli v Parizu z dvetretjinsko večino, ne pomeni še, da bo sprejet v končno besedilo mirovnih pogodb».

Kršitev sklepov štirih po Angloamerikancih in Francozih na plenarnem zasedanju glede Trsta in grško-bolgarske meje daje sovjetski delegaciji možnost nastopanja tudi glede ostalih sklepov štirih, kot je n. pr. vprašanje francoske razmejitvene črte med Jugoslavijo in Italijo. Le-tu se torej lahko postavi vprašanje korektur in zlasti pa vprašanje Gorice.

Sovjetsko stališče bo tem laže prišlo do izraza spričo odklonilnega koraka, ki ga je zavzela Jugoslavija do priporočil mirovne konference. Vsi tisti, ki so skušali zmanjšati pomen jugoslovanske demonstracije na zaključni seji mirovne konference, pa morajo biti razočarani. Kajti ameriški komentatorji obširno razpravljajo o tem jugoslovanskem odklonilnem stališču in ugibajo, kakšne posledice bi to utegnilo imeti. V enem pa so si vsi edini, da bo moral namreč svet štirih skrbno preučiti novo nastali položaj. Nekateri menijo, da Američani ne bodo odpoklicali svojih čet iz Italije v primeru, da Jugoslavija ne podpiše mirovne pogodbe z Italijo.

Drugi se zopet tolažijo s tem, da je dovolj, če pristanejo na mirovno pogodbo veliki štirje. Vendar se vsi sprašujejo, kako bo vplivalo jugoslovansko zadržanje na sovjetskega zastopnika v svetu štirih. Stališče Ameriške pa komentatorji sodijo po Byrnesovih izjavah, — ko je na zaključni seji plenarnih zasedanj dejal, da bodo pri sklepanju miru morali vsi nekaj žrtvovati — da bo Amerika skušala na vsak način doseči sporazum in torej tudi sama nekaj popustiti.

Konferenca stane 136,250.000 fr.

Medtem ko se delajo moralni obračuni dela konference se Francozi, ki so še včeraj poslušali laskave hvale o francoskem gostoljubju iz ust delegacij, danes bavijo z materialnim obračunom konference. Stara tradicija in diplomatska vljudnost namreč zahtevata, da plača stroške konference država gostiteljica, zato pa ima njem delegat čast predsedovati otvoritvi in zaključku zasedanja.

Skupni stroški konference, ki jih bo torej morala plačati Francija, znašajo 136 milijonov 250 tisoč frankov. Od skupne vsote odpade 97 milijonov na materialne izdatke, 28 milijonov pa na osebne. Te številke nam postanejo razumljive, če upoštevamo, da je v zvezi s konferenco bilo zaposlenih 6000 oseb: osebje delegacij in glavnega tajništva konference je znašalo 1385, novinarjev je bilo 2500, varnostna služba je štela 1040 oseb. 158 avtomobilov, tovornih avtomobilov in motocikljev je uporabljala konferenca, in zato so porabili samo v enem mesecu 125 tisoč litrov bencina. Pisarniškega papirja so porabili samo v enem mesecu 50 ton in v času, ko je konferenca delala s polno paro dan in noč, so uporabili celo 5 ton papirja dnevno.

„Miss Konferenca“

Tudi osebje, ki je bilo zaposleno v luksemburški palači ves čas konference, je imelo svoje zaključno sejo po zadnjem kosilu, ki so ga še skuhali v luksemburški palači. Tedaj se je zbralo z akrediranimi novinarji vse osebje luksemburške palače in izvolilo najlepše dekle, ki je tako dobilo naslov «Miss Konferenca». To je 23 letna Jacqueline Jamet, ki je bila zaposlena v turističnem uradu mirovne konference. Zanjeno lepšo zunanjost, ki bi ustrezala njenemu novemu položaju, je poskrbela neka pariška modna veletrgovina, ki ji je darovala krasno obleko.

Sporočilo sovjetskega poslaništva v Londonu

London, 16. — Sovjetsko poslaništvo v Londonu objavlja sledeče poročilo:

«V zvezi z vestmi, ki so se pojavile v tisku o nameravanem potovanju sovjetske delegacije in Molotova z britanskim torpednim lovcem «Dido», ki se je nato moralo opustiti, je sovjetska delegacija pooblaščena izjaviti sledeče: «Sovjetski delegaciji je žal, da ni mogla izkoristiti te plemenite ponudbe britanskih oblasti, ker je bila zadržana v Parizu zaradi nujnega dela.

Sovjetsko poslaništvo je tudi pooblaščeno izraziti britanskim oblastem odkrito priznanje Molotova za to vljudnost do sovjetske delegacije.»

Sovjetska delegacija odpotovala v ZDA

London, 16. — Molotov, Višinski in drugi štirje sovjetski delegati so se danes podali v Southampton, kjer so se vkrcali na parnik «Queen Elisabeth». Skupina je sestavljena iz 15 oseb, med katerimi je tudi ukrajinski delegat pri Združenih narodih Manuilski in nekateri višji častniki sovjetske armade.

Parnik «Queen Elisabeth» je zapustil pristanišče Southampton ob 14. uri. Na pomolu se je zbrala velika množica, ki je pozdravljala odhod parnika; oglasile so se tudi sirene vseh drugih parnikov v pristanišču.

Ogromni parnik, ki je v vojnem času služil za prevoz vojaštva, začenja sedaj zopet svojo «civilno karijero» na progi Velika Britanija-ZDA.

Razprava proti urednikom lista EAM-a

Atene, 16. — Včeraj je pred atenskim porotnim sodiščem začela razprava proti urednikom lista «Elefterion Hellada», ki je glasilo EAM-a. Dolžijo ga žalitev proti vladi.

Odločna borba

proti črni borzi v Franciji

Pariz, 16. — Na podlagi navodil, ki jih je izdal minister za prehrano Yves Farges, so na fronti črne borze sprožili splošno ofenzivo, v kateri sodelujejo policije iz vse Francije, ki brez prestanka zasledujejo črnoborzijance in nepoštene prekupčevalce. Na podlagi prvih poročil so do sedaj dosegli zadovoljive uspehe.

Tako so oblasti v Parizu zaprle nekaj restavracij, lastnike treh teh restavracij pa bodo aretirali, ker so v njihovih stanovanjih dobili na stotine kilogramov riža, sladkorja, čokolade in drugih delikates, ki so pripostim potrošnikom le še daljni spomin.

Aretirali so glavnega knjigovodjo nekega velikega trgovskega podjetja, ker je za svoj dobiček odvzel potrošnikom več ton bele moke.

V Avinjonu so aretirali mnogo hotelirjev, restavraterjev in lastnikov barov.

V Nici so policaji obiskali pred vsem lokale, ki so odprti ponoči, in so zaplenili veliko količino škatel kondenziranega mleka.

V Toulonu in okolici so odkrili prave rudnike kave, velike zaloge riža, kakava in mila. V Lepuy so aretirali prekupčevalca, ki je skušal prodati 20 ton sladkorja.

V Lionu so zaplenili 115 ton margarina in ga dali v promet potrošnikom. Na vsej fronti se operacije nadaljujejo.

Lov na prekupčevalce tujih valut v Parizu

Pariz, 16. — Včeraj je policija napravila velik lov na prekupčevalce s tujimi valutami. Aretirali so Poljaka Herzeka Apfelbauma, ki je bil eden največjih prekupčevalcev te vrste, skupno z družino Hirth. Pri preiskavi na domu Apfelbauma so našli zlatnike v vrednosti poldrugega milijona frankov in 1 kg zlata v palicah. Pri družini Hirth so našli 89 zlatih šterlingov, ki predstavljajo vrednost 2.5 milijona frankov. Skupna vrednost zaplenjenega denarja in zlatih palic znaša 15 milijonov frankov.

Velik porast cen v ZDA

London, 16. VZN. — Zaradi ukinitve nadzorstva nad cenami, ki jo je odredil predsednik Truman, so cene govejega in ovčjega mesa hitro narastle v vseh Združenih državah. V nekaterih primerih so se cene na velikih tržiščih dvignile za 80%.

Doslej pomanjkanje mesa ni jenjalo, čeprav se je v nekaterih mesnicah spet pojavilo. Gospodinje, ki so si ga lahko nabavile, so morale plačati dva dolarja za kilogram svinjine, to je 50% draže.

Balokovič o jugoslovanskem novinarstvu

Slavni jugoslovanski umetnik, violinist Ziatko Balokovič, predsednik «ameriškega odbora za pomoč Jugoslaviji», ki se mudi te dni v Jugoslaviji, je v razgovoru z jugoslovanskimi novinarji dejal:

«Novinarstvo igra danes v Jugoslaviji tisto vlogo, ki bi jo moralo igrati po vsem svetu. Novinarji v Jugoslaviji niso zastopniki nekih posebnih interesov, ampak je njihova dolžnost, katero opravljajo zelo častno, da so eden najvznejših elementov pri ljudskem izobraževanju na političnem kakor na kulturnem torišču. Zasledoval sem z velikim zanimanjem vaše delo. Berem časopise, ki prihajajo iz Jugoslavije in reči moram, da uživam, ko vidim razliko med temi časopisi in ostalim svetovnim tiskom.»

Namen tržaškega statuta

Angloameriški trusti

hočejo zagospodariti Trstu

Pariški dopisnik časopisne agencije «Telepress» Owen Roche piše, da pripravljajo Anglo-amerikanci po informacijah iz okolice mirovne konference načrt, po katerem naj bi postal Trst središče za finančno in politično pronicanje v srednjo Evropo in na Balkan.

Za nikogar ni več uganka, da anglo-ameriški finančni trusti investirajo s pomočjo lokalne oblasti AMG ogromne kapitale v glavna tržaška industrijska podjetja in prevzemajo akcije v bankah in tržaških ladjedelnicah Da bi zavarovali svoje interese, so Anglo-amerikanci predlagali in sprejeli statut, ki jim omogoča vzdrževati zakonito vojaško posadko v tako zvanem svobodnem področju Trsta.

Kolonija sredi Evrope

Hrepenenje po zaslužku se očividno ne da združiti s hrepenenjem po svobodi: ljudje, ki visoko cenijo velike zneske, ne kažejo nobenega spoštovanja do tako imenovanih malih narodov. Posebno jasno se je pokazalo to v vprašanju Trsta. Zastopnik Anglije je govoril o «demokraciji, kakor jo pojmuje Velika Britanija». Pokazalo se je, da je to kaj originalno pojmovanje: stari kolonizatorji so, očividno upoštevajoč, da se njihova kolonialna moč maje, sklenili ustanoviti majhno kolonijo prav v centru Evrope. Vse to se seveda servira v obliki zaščite Tržačanov, kakor da bi kamni Trsta zavidali kamnom Kalkute, ki jih v obilni meri obliva kri «tuzemcev» Treba bo na novo izdati enciklopedijo in vriniti za besedo «demokracija» še drugo — «demokracija» v angleškem pojmovanju»: guverner, inozemske čete, streljanje po indijsko, ječe po grško, pokolji po palestinsko...

Zastopniki Anglosasov radi često govore kot oznanjevalci etike: veste, ti ljudje uče narode jugovzhodne in srednje Evrope demokracije, humanosti, strpnosti. Prisostvoval sem taki lekciji Češkoslovaški, eni izmed najbolj kulturnih republik sveta. Kdo je učil? Avstralec... Američani dajejo lekcije o nacionalni strpnosti Jugoslovanom. Bil sem v Jugoslaviji in videl, kakšno svobodo uživajo tam ne samo slovanski narodi, temveč tudi Italijani, Madžari, Albanci, Kucovlahi. Pripominjam, da sem bil tudi v Ameriki. Ko sem poslušal zastopnika Združenih držav Amerike, sem se nehote spomnil na zamorce, ki jih v državi Južna Karolina redno linčajo in je bil ta zastopnik svoje dni poslanec Južne Karoline, sem se spomnil njegove davne izjave: «Na jugu ni dela za nobenega človeka črne rase, ki stremi za politično enakopravnostjo». Taki so zdravniki, ki bi radi zdravili zdrave ljudi.

ILIJA EHRENBURG

Sklicanje ljudske skupščine FLRJ

Beograd 16. — Predsedništvo ljudske skupščine FLRJ je 15. t. m. izdalo ukaz o sklicanju ljudske skupščine FLRJ na drugo redno zasedanje ki se bo začelo 15. novembra t. l.

Maršal Tito sprejel švedsko delegacijo

Beograd, 16. Tanjug. — Maršal Tito je davi sprejel člane švedske delegacije, ki jo vodi Sonja Dranting, članica organizacije za zaščito dece in novinarka pri demokratičnem listu «Morgenbrief» Maj Jake Ensor.

Sprejemu je prisostvoval generalni tajnik jugoslovanskega Rdečega križa Jaroslav Ribnikar.

Prispeli v Beograd

Beograd, 15. Tanjug. — Danes so prispeli z letalom v Beograd člani organizacijskega odbora za vseslovanski kongres. Med njimi so: minister Prokop Maks, podpredsednik slovanskega odbora na Češkoslovaškem, profesor Henrik Batovski, podpredsednik slovanskega odbora na Poljskem in tajnik tega odbora, ljudski poslanec Pavel Dombek. Na letališču so goste pozdravili jugoslovanski člani slovanskega odbora, predstavniki kulturnega jugoslovansko-poljskega društva in druge osebnosti. Odbor bo imel v Beogradu sejo.

V Ukrajini so naliskali 30 milijonov knjig

Harkov, 16. Tass. — Ob drugi obletnici popolne osvoboditve sovjetske pokrajine od nemških fašističnih osvajalcev pripravlja literarno središče v Harkovu zanimive statistike o delovanju na knjižnem torišču v ukrajinski republiki.

Sedaj kroži v 881 pokrajinskih in okrajnih mestih nove republike skupno več kot 3 in pol milijone izvodov 68 različnih ilustracij, ki jih objavljajo v Ukrajini. Letos so tiskali 1.400 knjig z nad 30.000.000 izvodov.

Protesti in spopadi v Egiptu

Kairo, 16. — Včeraj je večja skupina manifestantov protestirala proti odhodu ministrskega predsednika Sidki paše na pogajanja v London. Policija je aretirala nekaj oseb. Prišlo je do spopada med policijo in študenti, pri čemer je bilo nekaj oseb ranjenih. Razdeljevali so letake, ki so pozivali na splošno stavko v znak protesta proti odhodu ministrskega predsednika.

Smrtne obsodbe

nemških vojnih zločincev izvršene

Göring izvršil samomor

Nürnberg, 16. — Davi so izdali o usmrtitvi 11 nacističnih zločincev sledeče uradno poročilo: «Smrtne obsodbe, ki jih je 1. oktobra izreklo mednarodno vojaško sodišče v Nürnbergu proti spodaj omenjenim vojnim zločincem, so bile danes izvršene. Usmrčeni so bili: von Ribbentrop, Keitel, Rosenberg, Kaltenbrunner, Frank, Streicher, Sauckel, Jodl, Seyss Inquart in Frick.»

1. je bil usmrčen von Ribbentrop ob 2.14, zadnji pa Seyss Inquart ob 2.58. Nekaj ur prej je Göring napravil samomor. Zaužil je stekleničko pruske kisline.. Komisija 4 častnikov vodi preiskavo, da bi ugotovila, po kakšni poti je Göring prišel do strupa. Do sedaj niso še nikogar aretirali.

Po usmrtitvi so trupla prepeljali nekaj km od Nürnberga.

Ameriški funkcionarji so napravili številne posnetke, ki jih bodo spravili v arhive Združenih držav Amerike in ostalih treh držav, ki so bile zastopane na procesu. Objava teh posnetkov bo prepovedana.

Francoska policija je aretirala člane filonacistične stranke

Pariz, 16. VZN. — Francoska policija je pridržala do nocoj 28 oseb, da jih je zasliševal v zvezi z delovanjem takozvane «enotne socialistične stranke», ki naj bi bila jedro novega nacističnega gibanja.

Policija je razen tega zaprla tiskarno, kjer so, kot pravijo, tiskali neko tajno brošuro z naslovom «Evropski borec».

Z aretacijami članov organizacije, ki so jo imenovali nova francoska «peta kolona», so nadaljevali tudi danes.

Tudi drugi nacisti bodo sojeni

Washington, 16. VZN. — V poročilu predsedniku Trumanu je danes voditelj ameriških tožilcev na razpravi v Nürnbergu, sodnik Robert Jackson izjavil, da pripravljajo razpravo tudi proti drugim nacističnim vojnim zločincem. Med njimi bo «znatno število industrijcev in finančnikov, bivših važnih ministrov, bivših policijskih načelnikov in militaristov».

Ustaški zločinec Lisak usmrčen

Beograd. 16. Tanjug. — Davi je bila izvršena sodba nad ustaškim zločincem Lisakom, ki ga je bilo vrhovno sodišče LR Hrvatske pred kratkim obsodilo na smrt. Usmrtitev so izvršili, potem ko je predsedstvo ljudske skupščine odbilo pomilostitev.

Številna dejstva dokazuje Stepinčevo krivdo

London, 16. — Odpravnik poslov pri jugoslovanskem poslaništvu v Londonu dr. Franc Kos je na neki tiskovni konferenci med drugim izjavil: «Zagrebško sodišče ni z obsodbo nadškofa Stepinca obsodilo katoliške cerkve kot take, pač pa je kaznovalo njene visoke predstavnike, ki so krivi, da so vzdrževali tesne stike z ustaši, fašističnimi in nacističnimi voditelji».

Dr. Kos je opozoril, da številna dejstva dokazujejo, da je nadškof Stepinac stopil na stran sovražnikov jugoslovanskega ljudstva. Dr. Kos je tudi pokazal fotografske posnetke, na katerih je Stepinac v družbi nacističnih, fašističnih voditeljev in celo v družbi japonskih predstavnikov.

Mednarodna zveza proti rasizmu obsoja grško vlado

Pariz, 16. — Izvršni odbor mednarodne zveze proti rasizmu je izdal proglas, s katerim obsoja soudeležbo neofašistične grške vlade in Francove vlade pri organiziranju reševanja hitlerjevskih elementov, ki so raztreseni po Evropi. Odbor obtožuje Tsaldarisevo vlado, da vzdržuje v Grčiji zbiranje SS-ovcev. Odločen protest bodo poslali tudi generalnemu tajniku Združenih narodov.

KRATKE VESTI

Pariz, 16. — Minister za narodno gospodarstvo je javil, da bo Poljska dobavljala Franciji 40.000 dodatnih ton premoga mesečno.

New York, 16. — V New Yorku so med nameščenci oblačilne stroke preglasili novo stavko. Nad 1000 delavcev je zapustilo delo. V New Yerseju so pred mnoge trgovine za barvanje blaga postavili straže.

MEHIKA, — V državi Veracruz je nastala katastrofalna povodenj. Zaradi velikih nalivov so štiri reke prestopile bregove. Nad 50 oseb je izgubilo življenje mnogo pa jih je bilo ranjenih. Škoda znaša več milijonov pezosov. Povodenj je nastala že pretekli petek. Prekinitev zvez je preprečila oddajo te novice.

Kdo ukazuje?

Preteklo soboto je krajevni odbor SIAU v Medani zaprosil guvernerja za dovoljenje za javni množični sestanek. Guverner je dovoljenje izdal. Ko pa so se člani odbora zglasili na civilni policiji v Medani, da jim na podlagi odobrenja ZVU izda policijsko dovoljenje za sestanek, jim je policija prošnjo odbila.

V Medani pa se vprašujejo, kdo pravzaprav ima izvršno oblast v rokah, zavezniški guverner ali civilna policija.

Demobiliziranec JA aretiran

Pred kratkim je civilna policija aretirala 35 letnega Viktorija Lazarja iz Doblarja št. 27. Imenovani je bil nedavno demobiliziran iz JA. Ko se je javil pri ZVU in prosil za osebno izkaznico, mu je niso hoteli dati. Pač pa ga je civilna policija odpeljala na blok in izročila jugoslovanskim oblastem pri Avčah. Ko se je demobiliziranec zopet vrnil domov, so ga policijski organi aretirali in odvedli v goriške zapore, kjer je še danes.

Kdo je streljal?

V nedeljo so šovinisti izrabili nogometno tekmo med moštvi «Triestina» in «Roma», okrasili vlak, ki je peljal sportnike v Videm, z italijanskimi zastavami ter prepevali šovinistične pesmi, da se je to zagabilo celo nekaterim Videmcem. Ko so se vračali, so jih, kakor smo že poročali, po nekih poročilih baje napadli z ročnimi bombami in streljali na vlak. Nekaterim sportnikom se je sicer zdelo, da so vrgli bombe iz vlaka. Čudnih stvari še ni konec. Policija je včeraj kot nalašč odkrila v grmovju ob progi med Gradiško in Zagrajem 2 brzostrelki s štirimi žarometi. Za «napadalci» pa nobenega sledu.

Pobegla ladja

Glavni štab prve oklopne divizije objavlja, da so se v nedeljo pokvarili stroji na zavezniški motorni ladji, na kateri so bili vojaki uslužbenci, ko je bila ob obali pri Debelem rtiču blizu Morganove črte. Ladjo je zaneslo na obalo in posadka je iskala pomoči. Jugoslovanska patrulja je pomagala posadki, da se je izkrcala. Le 2 podčastnika sta ostala na ladji. Ponesrečno ladjo je brez dovoljenja odvlekel neki zavezniški brod v tržaško pristanišče. Ob tej priliki so streljali z obale na odpluli ladji. Ranjen ni bil nihče in preostalo osebje je prispelo 15. oktobra v cono A.

„Junaški" podvig goriških šovinistov

Dne 10. oktobra, ko so šovinistični pritepenci in razgrajači v Gorici uprizorili nekakšno manifestacijo za Italijo, so nosilci «višje kulture» izzvali izgrede proti Slovencem in italijanskim demokratičnim družinam. Približno 50 izzivačev je ob dveh popoldne napadlo stanovanje Marte Frumzijeve v ul. Zorutti št. 3. Vdrli so s silo v njeno stanovanje, razdejali kar jim je prišlo pod roke, Frumzijevo pa opljuvali in ozmerjali. Zahtevali so od nje slovensko zastavo. Obenem je eden od napadalcev potegnil iz žepa samokres in ga pritisnil Frumzijevi na prsa, grozeč, da jo bo ustrelil, če najdejo v hiši zastave. Preiskali so vse stanovanje, zastav pa niso našli. Šele tedaj so gospodinjo izpustili. Seveda policije tudi sem ni bilo, čeprav so ji Frumzijini sosedje javili stvar že med napadom. Značilno je vsekakor tudi to, da je neki Ungaro, ki stanuje v isti hiši, odprl drhali vhodna vrata. Nato se je postavil na dvorišče ter začel vpiti in zmerjati gospo z vsemi mogočimi psovkami.

Darovi in prispevki

ZA PARTIZANSKE SIROTE je darovalo Prosvetno društvo v Škednju 420 lir.

ZA VDOVO INTERNIRANCA Bruna Seteja iz Vižovelj nabrala AFZ v Sesljanu 4916 lir.

ZA STAVKUJOČE DELAVCE Enotni sindikat jestvinske stroke je pri svojih članih nabral 9.305 lir prispevkov za stavkujoče delavce v tovarni jute in vrvi, Enotni sindikat oblačilne stroke pa 8.428 L.

Prispevki za „Dijaško matico"

Kot ustanovni člani so pristopili k «Dijaški matici» še dr. Dorče Sardoč, kap. Gino Marovič, Ivan Panjek in Ir. Ivo Kranjec. Vsak je vplačal po 10.000 lir. Zahvaljujemo se tem in drugim podpornikom v imenu vseh naših dijakov ter jih priporočamo v posnemanje.

TRŽAŠKI DNEVNIK

Vrnite nam naše učitelje!

Starši in roditeljski sveti protestirajo. Nočejo vsiljenih vzgojiteljev. Zahtevajo svoje lanske učitelje. Poznajo jih, vedo, kaj so in zato le njim zaupajo svoje otroke. Le oni jih bodo vzgajali tako, kakor starši želijo.

Protest svetoivanskih mater

Včeraj se je zbralo pred šolo pri Sv. Ivanu okrog 120 mater šolobveznih otrok. Poslale so v pisarno k ravnatelju delegacijo, da bi mu povedala njihove težnje.

Delegacija je zahtevala, da vrnejo šoli lanske učiteljske moči, ker so poučevale otroke v popolno zadovoljstvo staršev. Zahtevala je premestitev novih učiteljev, ker niso dovolj kvalificirani za poučevanje v Trstu. Zahtevali so nadalje, naj jim ne pošiljajo za učitelje raznih belogardistov in kolaboracionistov, ki bi samo zastrupljali našo mladino. Ravnatelj je obljubil, da bo poročal na pristojnem mestu o njihovih željah.

S Proseka pregnali nezaželeno učiteljico

Poročali smo že o dogodkih, ki so se dogodili pri nas ob otvoritvi šole. Po končanj šolskj maši so se naše matere zbrale pred šolo, da bi spoznale novo učiteljstvo. Med njimi je bila tudi neka učiteljica, kateri so jasno izpovedale, da ji ne zaupajo vzgoje svojih otrok. Ker pa se dotična učiteljica ni hotela odstraniti, so jo matere izgnale iz šole in iz vasi ter ji zabičale: «Povejte zaveznikom, da želimo na Proseku učitelje, ki so tu poučevali v preteklem šolskem letu!»

Nameravali so jim prav na dostojen način svetovati, naj se ne vsiljujejo s pomočjo policije, ker niso zaželeni, in da ljudje tudi ne bodo pošiljali svojih otrok k njim v šolo. Ljudje, ki nimajo poguma povedati, kdo so in kod kod, ne morejo biti vzgojitelji značajev, kakršni so potrebni slovenskemu narodu in kakršen je že po prirodi naš Bric.

Kmalu po odhodu avtomobila je pridrvel v vas kamion poln civilne policije. Takoj po izstopu so s seznamom v roki začeli lov na vaščane. Aretirali in odpeljali so: učiteljico Almo Rejevo, njenega brata Ivana, sestro Hermino, Aldo Prinčičevo, Angelo Prinčičevo, Pavlo Dolmarkovo in njenega brata Lenarta.

Izognili so se pa aretaciji tov. Marij Prinčič, Ivan Mavrič, Alfonz Mavrič, učiteljica Nada Debenjak, Vida Reja, Marica Korenjak in Julij Budin.

Krasna šola se nam obeta v novem šolskem letu. Priznati moramo, da se okupacijske oblasti z vsemi silami trudijo, da bi divji, nekulturni slovenski narod izobrazile in ga uvrstile med ostale afriške in evropske civilizirane narode. V ta namen se tudi vneto poslužujejo civilne policije.

Zahvala

Družina Lacchini iz Trsta se toplo zahvaljuje KNOO-ju v Zaloščah za skrb, ki jo je pokazal za zemske ostanke njihovega dragega edinca, ki je padel v borbi proti nacifašizmu. Prav prisrčno se zahvaljuje tudi vsemu prebivalstvu Zaloščo, ki je pokazalo za njihovega dragega Attilija toliko ljubezni in spoštovanja ob priliki prekopa, kakor da bi bil njihov lastni sin. Zahvaljuje se tudi ZPP in tržaškemu meščanstvu, ki je spremljalo njihovega dragega sina na njegovi zadnji poti.

Kdo odloča o vzgoji naše mladine? Civilna policija ali njeni roditelji?

Kakor v časih fašizma: policija aretira ljudi na podlagi seznamov

V petek so prišli v vas Kozano v Brdih trije neznani ljudje. Oglasili so se v hiši znanega Maksa Debenjaka. Od tam se je tudi izvedelo, da so to novi gg. učitelji. Takoj so se podali k njim nekateri starši šolcobveznih otrok, da vsaj vidijo in spoznajo, kdo so ti novi vzgojniki. Kmalu so pa ugotovili, da nihče ni govoril resnice, ker enim so pravili, da so iz Bovca, drugim da so iz Trsta in tretjim, da so celo iz Ljubljane. Na podlagi takih ugotovitev se je zbrala šolska mladina pred poslopjem Maksa Debenjaka in odločno protestirala proti takim učiteljem, ki se ne upajo niti povedati, kdo so in od kod. Mladina je od neznancev zahtevala, da zapustijo njihovo vas. Naslednjega dne so gg. učitelji res z jeepom zapustili vas.

V nedeljo je bilo pri maši oznanjeno, da bo vpisovanje otrok v šolo. K vpisovanju je prišlo okrog 14 otrok. Ko so pa pozneje ugotovili, da vpisovanja ne opravlja njihova lanska učiteljica, se je večina vpisanih ponovno zbrisala.

V ponedeljek bi se morala pričeti šola. Ob 8. uri zjutraj se je zbrala vsa vas na trgu, da pričaka novo učiteljstvo in mu na dostojen način dopove, da z njimi ni zadovoljno, da si prav po ameriškem sistemu, želi sama namestiti svoje učitelje, ki so ji všeč.

Okrog 10. ure se je pripeljal v vas zaprt avto. Ni znano, iz kakih razlogov se ni ustavil med ljudstvom. Ljudje menijo, da so bili v avtomobilu novi učitelji, ki so se ustrašili ljudstva. Kozanci niso imeli prav nikakega zlega namena.

Ovadila moža nacistom, oproščena pred tržaškim sodiščem

Pred izrednim porotnim sodiščem je bila včeraj razprava proti 26 letni Bruni Loigovi, ki je bila obtožena, da je Nemcem prijavila svojega moža kot antifašista, ki se ni hotel javiti na prisilno delo. Njen mož Armando se je malo prej vrnil z ruske fronte ter je seveda tam spoznal Nemce in njih metode. Na njeno prijavo so ga Nemci aretirali in 16. decembra 1944. odvedli v Dačhau, kjer je umrl.

Kot priče so nastopili sami sorodniki pokojnega Loiga, predvsem mati in brat. Sodišče je obtoženko kljub temu oprostilo, ker je menilo, da dokazi niso zadostni.

Delavstva ne bodo preslepili

Delavci zahtevajo 3.000 lir, a zato se ne bodo nič manj borili za nove mezde

Že večkrat smo pisali, da se ZVU upira izplačilu 3000 lir delavcem. Enotni sindikati so že od vsega pričetka zahtevali, naj se delavcem ta denar izplača, toda ne pod imenom «nagrada republike», kar bi utegnilo povzročiti politične in nacionalistične spekulacije. Ker je pretekel že mesec dni, odkar so Enotni sindikati pojasnili ZVU svoje stališče tem vprašanju in ni ZVU še ničesar ukrenila kljub bedi delavcev, menijo Enotni sindikati, da je treba dati o tem nekaj pojasnil.

Na gospodarskem polju so vsi napori delavcev posvečeni mezdni pogodbi, ki jo je predložila sindikalna organizacija delodajalcem. Enotni sindikati zahtevajo, da se teh 3000 odnovno 1500 lir izplača vsem delavcem kakor tudi brezposelnim in upokojencem toda brez vsakih nacionalističnih spekulacij. Borba delavcev za izplačilo te nagrade je le del splošne borbe, ki jo vodi delavstvo za novo mezdno pogodbo. Z izplačilom nagrade bodo morale obsladi preprečiti tudi naraščanje cen. Ob teh pogojih so Enotni sindikati pripravljeni boriti se z vsemi ostalimi organizacijami.

Delavci pa pri svojih zahtevah po nagradi ne smejo pustiti iz vida mezdne pogodbe, ker je izplačilo nagrade le začasnega pomena. Nasesti ne smejo spletkam delodajalcev, ki bi radi odložili rešitev mezdnega vprašanja na nedoločen čas. Če bi se delavci tega ne zavedali, bi upadla njihova borbenost in strnjenost, kar bi jim bilo le v škodo. Delavci se morajo boriti za izplačilo nagrade, zavedati se pa morajo, da je to le del splošne borbe delavstva za zboljšanje gospodarskih in socialnih razmer. Če bi skušali delodajalci speljati borbo na drugi tir, je sindikalna organizacija delavcem porok, da jim to ne bo uspelo.

Zapadna Istra za svojo svobodo

Preteklo nedeljo je bila v Bujah II. okrajna konferenca SIAU-ja, na kateri so govorili zastopniki istrskih ljudskih oblasti. Govorniki so poudarili odločno zavzemanje Sovjetske zveze in jugoslovanske delegacije za pravično rešitev istrskega vprašanja. Prikazali so tudi visoko zavednost delavstva, ki je pomagalo svojim tovarišem v Trstu. Tudi v obnovi so bili doseženi lepi uspehi, saj je ljudstvo prihranilo državi z udarniškim delom nad poldrug milijon lir.

Govoreč o fašistih, je izjavil neki govornik: «Če so med nami ljudje, ki želijo svobodo za fašiste, jim povemo naravnost, da tega naše ljudstvo ne želi.» Prišel bo dan, ko bodo tudi tržaški delavci dosegli svojo svobodo. Ljudstvo vidi, kaj se dogaja v Trstu in kaj mu je prinesla okupacijska oblast. Zato se bo še z večjim navdušenjem oklenilo svoje ljudske oblasti. Reakcija širi glasove, da je vprašanje naše Istre že rešeno in da bo priključena k Trstu. Zadnja beseda pa še ni izrečena. Zapadna Istra bo dosledno vztrajala v borbi. Zato je potrebno, da se vse ljudstvo zbere okoli SIAU-ja in tako podpre našo pravično stvar. Konferenca se je zaključila z veliko manifestacijo slovansko-italijanskega bratstva in za priključitev k Jugoslaviji.

Obnova na Reki

Te dni bosta obnovljena oba mostova preko Riječine, ki vežeta Reko s Sušakom. Most za vozove je širok 12 metrov, medtem ko je most za pešce širok 25 m. Uredili in olepšali so tudi okolico. V bližnji bodočnosti nameravajo urediti tam tudi manjši park, tako da bo vsa okolica dobila prijetnejše lice.

Tudi mrtvi kanal zasipavajo v dolžini 35 m. Na novo preurejajo ulico Fiumaro, kjer so speljali tudi novo tramvajsko progo. Delavci, ki so zapsleni pri teh in drugih delih, se ne menijo za mimoidoče in delajo svoje delo naglo in vestno. Zavedajo se, da delajo zase in za svoje ljudstvo.

Preskrba

MESO ZA BOLNIKE. Danes in jutri bodo v Trstu delili bolnikom, ki imajo dodatna nakazila za meso, po pol kg govejega mesa na odrezek za 11. do 15. t. m. Potrošniki morajo shraniti odrezke od 16. do 20. t. m., ker bodo z njimi dobili drugo meso za mesec oktober. Cene: sprednji del 200 lir kg, zadnji del 250 lir kg z dodatkom 25% kosti. Meso bodo prodajale naslednje mesnice: Albanese Romano, ul. Gallina, Periatti Eugenio, ul. Cellini, Delavske zadruge ul. Tarabocchia, Pollacco trg Vico 7, Pollacco Egidij, ul. Media 4, Ciano trg Volontari Giuliani.

Od danes do 31. t. m. bodo delili bolnikom na dodatna nakazila pri pooblaščenih prodajalnah bele testenine na odrezke za mesec oktober. Cena 26 lir kg.

VESTI S PODEŽELJA

ŠT. PETER NA KRASU

Množični sestanek. Preteklo soboto smo imeli množični sestanek, na katerem se je osnoval prosvetni svet — nova ljudska organizacija, ki naj zajame širše množice v prosvetni delokrog. Izvolili so odbornike za posamezne sektorje. Na sestanku je govoril tudi tov. Trčon o potrebah kmeta v novem kmetijskem letu in predlagal kmetski odbor, da bodo imeli tudi kmetje svojega zastopnika pri okraju. Prebivalstvo se je sestanka udeležilo v polnem številu.

BELSKO

Vaščani na delu. V pričakovanju, da bomo končno pripadli samo Titovi Jugoslaviji, se pri nas pridno pripravljamo na slovesni trenutek z udarniškim delom. Obnovili smo vaški vodnjak in uredili studenec. Prostovoljnemu delu je bilo posvečenih 1.645 ur. Vaščani so pomagali tudi pri obnovi požganih vasi Gorenjega in Bukovja z vožnjami in tesanjem. Vsi se vedno in polnoštevilno odzivajo klicu k tekmovanju.

SEŽANA

Zahvala mladini v Brčkem. Mladina našega okraja se zahvaljuje za pismo onim, ki delajo na mladinski progi. Pismo je romalo od vasi do vasi, iz rok v roke in vsi so bili ponosni na tovariše, ki v imenu Primorske sodelujejo pri tem veličastnem mladinskem delu. Vaše želje, tovariši, so naše želje in vaši cilji so naši. Tudi mi prisegamo, da ne bomo popustili in bomo vztrajali v borbi do zmage naših pravičnih zahtev. Prosimo vas, da v imenu Primorske pozdravite vso bratsko mladino jugoslovanskih narodov. Na skorajšnje svidenje v Titovi Jugoslaviji!

TRŽIČ

Policija nadleguje, pretepa. V soboto zvečer okrog 11. ure je prišlo v Ljudski dom več angleških in civilnih policistov z dvema kamionoma. Na surov način so preiskali vse navzoče, enega celo udarili in odpeljali s seboj. Našli seveda niso, kar so iskali. Sami dobro vedo, da se take stvari dobe po drugih hišah.

NOVA VAS

Zahvala. Ob strašni nesreči, ki jo je dne 28 sept. povzročila v Novi vasi na Krasu italijanska ročna bomba (tipa breda), pri kateri so bile smrtno ranjene 11-letna Pahor Olga, 6-letna Pahor Milica in in 10-letna Gorjan Nada, se starši mladih žrtev zahvaljujejo vsem, predvsem pa borcem Odreda JA, ki so vsestransko pomagali ter spremljali na zadnji poti njihove preljubljene hčerke.

DNEVNA KRONIKA

Amerikančeva nesreča

Zuzič Filip se je po 15. letih vrnil iz Amerike. Tam si je z velико varčnostjo prihranil 1875 dolarjev, ali po naše skoraj milijon lir. Začasno se je nastanil v ul. Torreblanca, kjer so stanovali še drugi njemu neznani ljudje. Ker je Zuzič zelo družaben človek, je povabil enega teh neznancev k sebi na kosilo. Ko sta začela kramljati, je govor nanesel tudi na razne dokumente. Zuzič je hotel neznancu pokazati listino, pri tem pa je potegnil iz žepa tudi ovitek s svojim denarjem. Tedaj je neznanec skočil k njemu, mu iztrgal ovitek iz rok in zbežal. Tako je Zuzič po 15 letih varčevanja prišel ob vse svoje prihranke.

Preiskava zaradi zločina v Dragi Sv. Jerneja

Preiskava zaradi zločina v Dragi sv. Jerneja, katerega žrtev so bili urar Trevisan, njegova zaročenka Ravasini in služkinja Odoncini, še vedno ni končana. Sodeč po tem, da so bili skoraj vsi dosedanji aretiranci razen dveh izpuščeni, kaže, da se je preiskava usmerila drugam. Zaenkrat sta v preiskovalnem zaporu samo še Josip Coslovich in Sergij Fontanot.

Sporočila in objave

Otvoritev jame Vilenice pri Divači

V nedeljo bodo otvorili divaško jamo. Spored bo ta-le: dopoldne svečani govori in ogled jame, popoldne drama «Razvalina življenja», zatem prosta zabava s plesom z jami.

Tržaško planinsko društvo priredi v nedeljo 20. t. m. izlet v Divačo k svečani otvoritvi tamkajšnje jame.

Odhod ob 7.30 uri zjutraj s kamionom do Lokev povratek ob 20. uri iz Lokev. Prijave v papirnici Štoka. Cena vožnje 60 lir.

Prireditve, predavanja in sestanki

V PROSV. DRUŠTVU «VOJKE ŠMUCOVE» V ŠKORKLJI, Vicolo Ospedale Militare 23, bo jutri ob 20.30 članski sestanek s predavanjem. Vabljeni vsi!

«PLOHA» V VELIKEM DOLU. V nedeljo priredi naše prosvetno društvo «Nanos» v okviru dvomesečnega tekmovanja «s Titom do zmage». Petričevo veseloigro v treh dejanjih: «Ploha». Igra godba s Proseka. Začetek ob 14. uri.

Solstvo

GLASBENI TEČAJ. V kulturnem krožku «Chimici» v ul. Conti 11 je vsak dan od 15. do 19. ure vpisovanje v brezplačen teoretičen in praktičen glasbeni tečaj za otroke stare več kot 8 let.

Vaje pevskega zbora Prosvetnega društva v Škednju bodo v dvorani gostilne Godina-Bakin, prva v petek 18. t. m. ob 20. uri. Vabljeni pevci in vsi, ki bi radi vstopili v pevski zbor.

Enotni sindikati

V uradu za tisk v ul. Imbriani 5, jutri ob 19. važen sestanek referentov za tisk in propagando pri strokovnih upravnih svetih in tovarniških odborih.

Sindikat kulturnikov. Drevi ob 18.30 uri sestanek upravnega šolskega sveta v ul. Zonta 2.

Sindikat pomorščakov in pristaniških delavcev. Jutri ob 18.30 v ul. Conti 11 skupščina nameščencev javnih skladišč.

Rojstva, smrti, poroke

Anagrafski urad tržaške mestne občine sporoča, da se je dne 16. oktobra 1946. rodilo 12 otrok, med katerimi eden mrtev, umrlo je 7 ljudi, porok pa je bilo 16.

VKNJIŽENE POROKE: mehanični varilec Maizan Agapito in zasebnica Zennaro Julija, težak Rautnik Marcello in zasebnica Lenza Evelina, šofer Pernich Libero in šivilja Dumicich Petra, trgovec s svinjino Mašé Rajmond in gospodinska pomočnica Poloni Margerita, uradnik Longo Marij in zasebnica Batti Luciana, uradnik Saitta Salvatore in uradnica Degan Noemi, težak Depolli Jožef in zasebnica Klevizer Ivana, odvetnik Gerin Guido in zasebnica Petrucco Roza, financarski podčastnik D'Obualdo Alojz in zasebnica Petronio Antonija, uradnik Giaconja Gastone in zasebnica Miatto Marina, uradnik Pippan Narciso in uradnica Sgubin Lilijana uradnik Sterni Duilio in uradnica Manetti Miranda, uradnik Gardini Rudolf in uradnica Quaronali Leila, težak Dodich Silvo in zasebnica Samitz Nerina, mehanik Barovina Armando in šivilja Ruffato Lidija, električar Bertocchi Silvo in zasebnica Prodan Danijela.

UMRLI: 64 letni Martingano Orest, 60 letna Valentinuzzi Katarina, 67 letna Zigon por. Sveglich Josipina, 53 letna Kramer por. Miekar Antonija, 33 letna Dell'Agnolo por. Furlan Lucija, 73 letna Tomasini por. Pirelli Alojzija in 79 letni Zanolla Alfred.

Izgubljeno

Dne 15. t. m. sem na poti od Trsta do Boršta izgubila zavitek z obleko. Naprošam poštenega najditelja, naj jo proti nagradi preda na upravi «Primorskega dnevnika».

GOSPODARSTVO

Socialni in politični pogoji

Za gospodarski razvoj svobodnega Trsta

Pojavljajo se vesti, ki na svoj način tolmačijo svobodo trgovinskega prometa skozi Trst in pri tem navajajo razne argumente, ki bi se mogli tolmačiti kot podpora poizkusom gospodarske ekspanzije zapadnih sil proti Trstu in tržaškemu zaledju. Govorijo tudi o neki carinski uniji med Italijo, Trstom in tržaškim zaledjem za tržaške proizvode. Posebej pa menijo, da mora tržaški promet oživeti, drugače bo Hamburg zavzel tisto mesto, ki bi prav za prav pripadalo Trstu. Pri vsem tem sicer rahlo, pa vendar dovolj jasno, govorijo o potrebi gospodarskega dviganja Trsta, ker se bodo drugače celo italijanski delavci «s pogledom obračali proti vzhodu».

Hamburg je zares vedno predstavljal nevarnega in močnega tekmeca tranzitnemu prometu s srednjo Evropo preko tržaškega pristanišča. Nemška tarifna politika in dobro organizirano prometno o mrežje sta bila temeljna pogoja, ki so ju Nemci uporabljali pri tekmovanju Hamburga s Trstom. Ker danes Nemčija ne predstavlja več gospodarske celote in ker je politična ureditev srednje Evrope drugačna, kot je bila pred vojno, ter so nemške prometne zveze in sredstva hudo poškodovana, Hamburg vsaj začasno ne pomeni več nevarnega tekmovalca kakor prej.

Glede važnosti tržaškega pristanišča v njegovi tranzitni funkciji moramo omeniti, da bo Trst z luko vred, če bo užival resnično demokratične svoboščine, lahko predstavljal važno središče trgovinskega prometa v primeru, da bi Trst stvarno predstavljal prosto mesto, da promet in trgovina ne bi bila predmet določenih imperialističnih političnih teženj, bo res lahko postal središče tranzitnega prometa za centralne države Evrope. V nasprotnem primeru se pa to ne bo zgodilo.

Če zapadni zavezniki ne bodo podprli raznih možnosti, kot jih je imela pred vojno Nemčija, v škodo vzhodnih demokratičnih sil, bodo morali priznati Trstu in njegovi luki tisti pomen, ki mu pripada po njegovi funkciji v gospodarstvu srednjeevropskih držav.

Češkoslovaška, Poljška, Avstrija, Madžarska in Jugoslavija imajo že danes razvito industrijo in se se dalje naglo razvijajo. V bližnji bodočnosti bodo imele na svetovnem tržišču velik vpliv. Jasno je, da imajo tudi zapadne države interes obdržati lojalne ekonomske in politične zveze z njimi. Pri vsem tem pa je vedno po sredi Trst.

Da bi Trst dosegel redno in nemoteno poslovanje, je potrebno, in tu se strinjamo z navajanji, ki smo jih zgoraj omenili, da se tu ne odigravajo socialne borbe. Toda socialne borbe so posledice socialnih in političnih krivic. Prva zaradi kakršnih koli imperialističnih ciljev, druga pa, če tržaško delovno ljudstvo ne bi imelo nobene odločilne besede pri notranjem urejevanju svoje države.

Prometne zveze Trsta z zaledjem in politična zrelost tržaškega ljudstva predstavljajo pogoje, ki so odločilni v gospodarskem razvoju Trsta.

KULTURA

Prve štiri predstave

Moskovskega gledališča „Leningrajski komsomol" v Ljubljani

Lev Tolstoj: Živi mrtvec

Problem drame: Nesrečni, toda v bistvu dobri in plemeniti Protasov je nezadovoljen v svojem zakonu. Z ženo Lizo se ne ljubita, zato prebija dneve in noči pri ciganih. Ko spozna, da ljubi Liza svojega prijatelja iz otroških let Karenina, noče biti ovira njuni sreči in zato fingira samomor. Umakne se na dno življenja, kjer mu je tovarišica lepa ciganka Maša. Toda izsiljevalec, ki je po naključju izvohal njegovo skrivnost, ga izda in Protasov pride pred sodišče. Ko spozna, da je v nevarnosti tudi čast in svoboda njegove bivše žene, se pred sodiščem ustreli.

Člani «Leninskega komsomola» so ustvarili s svojo igro čudežno celoto. Režiser in inscenator sta do podrobnosti posnela kostume, interieur, navade in način družabnega občevanja iz druge polovice prejšnjega stoletja. Lepa, blagozvočna ruska govorica ni motila prav nič, da smo se gledalci ne samo takoj vživeli v igro, marveč da smo popolnoma pozabili, da gledamo prizore na odru. Videz resničnega življenja je bil popoln. Dojeli smo tudi, v čem je bistvo «socialističnega realizma» na odru. Čeprav je bil videz resničnosti tako popoln — saj so celo tempo igre prilagodili realnemu stanju, da so nekateri prizori zavzeli precejšnjo raztegnjenost, kakor v resničnem življenju — je bila prav zato umetniška dognanost tako celote kakor podrobnosti na višku.

Nepozabne nam bodo ostale stvaritve posameznih ustvarjalcev vlog: «Živi mrtvec» Protasov Ivana Bersenjega s svojimi tisoči živčnih refleksov v mimiki in govorici; Birmanova kot Kareninova mati s svojo skoraj pošastno grotesknostjo, s silovitimi čustvenimi kontrasti; čudovita ciganka Maša Kutasine, strastna in očarljiva, in z njo ves ciganski zbor s svojim petjem in s svojo muziko. In vse ostale vloge od največjih do najmanjših. Da, morda prav to je eden izmed bistvenih elementov novega ruskega realizma, dediščine Stanislavskega in njegovih Hudožestvenikov, da ni bolj in manj važnih vlog. Sleherna vloga je pomembna in zato do kraja izdelana in dognana.

Dva Konstantina Simonava «Pod praškimi kostanji» in «Tako tudi bo»

Bistveno drugačni od Tolstojeve sta drami mladega sovjetskega avtorja Konstantina Simonova. «Pod praškimi kostanji» obdeluje probleme v čustvenem in ideološkem življenju Pražanov ob osvoboditvi po sovjetski armadi. Avtor nam prikazuje razklanost predstavnikov starejše češke generacije in borbo mladih, da bi se priborili do «novega človeka» po vzgledu svojih slavnih ruskih sobojevnikov. Moč drame je bolj v njeni ideološki plati, kakor pa v življenjski resničnosti in zato tudi kljub odlični igri članov «Leninskega komsomola» ni tako osvojila občinstva kakor. «Živi mrtvec». Toda stvaritve, kot so češki pesnik Tihi A. G. Vovsova, Črnogorec Djokič, O. N. Freliha ali sovjetski polkovnik Petrov V. R. Solarjova, nam bodo ostale v trajnem spominu.

Druga drama Konstantina Simonova «In tako tudi bo», ki jo je lani dajala tudi ljubljanska drama in ki obravnava ljubezensko doživetje sovjetskega polkovnika Saveljeva, ki pride med domovinsko vojno na dopust v Moskvo, je zopet pokazala vrhunec sodobne ruske igralske umetnosti. Iz drame same veje kljub globokim ranam, ki jih je vsemu sovjetskemu ljudstvu zasekala vojna, dih optimizma in velike vere v bodočnost. Čudovita je bila spet velika umetnica Birmanova kot sanitetni major Grečeva, pravi frontni vojak, zdaj mehka in dobra, zdaj spet ukazovalna, v teh kontrastih tako prirodna, da si pozabil, da jo gledaš na odru. Bersenjev kot polkovnik Saveljev je bil spet poln živčnih in čustvenih odtenkov. Njegov obraz je kakor ustvarjen, da se na njem odražajo močna čustvena doživetja, ki jih sicer zastira zadržano igranje. Prav vsi igralci so bili na višku umetnosti in so ustvarili v skupni igri nepozabno celoto.

Ibsen: Nora

Drama, ki obravnava problematiko zakona, prav za prav ženske osamosvojitve izpod tiranije moža v zakonu ob prelomu prejšnjega in današnjega stoletja. Nekoč je pomenila revolucionarno dejanje in je zadela v živo premnoge može takratne meščanske družbe. Velika umetnica kot Eleonora Duse in Sarah Bernhard so jo vpodabljale in žele v njej svoje največje uspehe. Za Eleonoro Duse je avtor celo izpremenil konec.

Danes se nam zdi Norin problem že skoraj malce zaprašen. Toda velika Ibsenova umetnost, s katero odmotava zakonski zaplet Helmerjevih, ostane in ta umetnost je dala tudi sovjetskim igralcem priložnost, da so pokazali svoje visoke igralske kvalitete. Delo sta režirala Hlacintova in Bersenjev, ki sta tudi kreirala glavni vlogi. Nora Hlacintova, ki smo jo spoznali kot veliko umetnico že v Lizi v «Živem mrtvecu», je bila žena, v kateri se ob enem samem spoznanju prebudi odpor proti tiraniji moža. Ta prelom je tako silovit, da se nam zdi skoraj malce nepreprečevalen. Vendar sledimo igri umetnice z napetostjo prav do konca, ki nas kljub psihološki neverjetnosti avtorjeve zamisli prevzame. V skladnosti igre smo ponovno občutili tisto veliko umetnost ruskih igralcev, katero moremo samo občudovati in se od nje učiti.

Vl. B.

Kulturne drobtine

O RAZSTAVI TRŽAŠKIH UMETNIKOV CESARJA IN LUKEŽIČA se ljubljanski kritiki zelo pohvalno izražajo. Dr. Stane Mikuž piše v nedeljskem «Poročevalcu» (13. 10. 1946): «...Ko sem pregledoval dela Cesarja in Lukežiča, sem prišel do prepričanja, da bo marsikatero njuno delo napravilo dolgo pot v zgodovino. Oba sta resna slikarja — umetnika in se skrbno trudita za čim popolnejšo obliko svojega slikarstva...» Slikar France Uršič pa piše istega dne v «Ljudski pravici»: «...Nedvomno je in to je treba takoj poudariti, da je razstava teh dveh naših primorskih rojakov kvalitetna in da pri tej ugotovitvi ne gre za nobeno uslugo ali obzirnost. Čeprav samouka, sta s svojo prirojeno umetniško nadarjenostjo, združeno z vztrajnostjo in pridnostjo, v svojih delih pokazala raven nadpovprečnega slikarstva, s katerim se ljubljanske razstave pogosto ne morejo ponašati...»

KINOPREDSTAVE

VERDI. 21: «Hčerka je plesalka» - Arnold in Bach.
NAZIONALE. 16.15: «Poročna noč», Garry Cooper, Ana Sten.
SUPERCINEMA. 14: «Še zmeraj skupaj» - C. Boyer.
FILODRAMMATICO. 15.30: «Maščevalci» - D. Fairbanks, R. Warrick.
ITALIA. 15.30: «Moja pot» - Bing Crosby.
ALABARDA. 16: «Nihče ne bo zbežal» - M. Hunt, A. Knox.
IMPERO. 15: «Sence nad morjem», E. Robinson.
VIALE. 15: «Ne pojdemo na delo» - Stan Laurel, Oliver Hardy.
MASSIMO. 16: «Roka od hudiča» - Joselline Gael, P. Fresnay.
GARIBALDI. 15.30: «Ultimat» - E. Stroheim, Dita Parlo.
NOVO CINE. 16: «Od Mayerlinga do Sarajeva».
CINE MARE. 16: «Prvi maj v Moskvi». Barvani sovjetski film.
ARMONIA. 15.30: «Spet se začenja življenje» - A. Valli, F. Giachetti.
ODEON. 15.30: «Angelčki na zemlji» - M. Carosio.
SAVONA. 15.30: «Prva žena» (Rebeka) - L. Oliver, J. Fontane.
AZZURRO. 16: «Železni šerif» - F. Scott.
RADIO. 15.30: «Živite!» — O' Sullivan, H. Fonda.
CENTRALE. 16: «Ne ubijaj!» - J. Holt.
MARCONI. 15.30: «Negotovo čutstvo» - M. Oberon, M. Douglas.
VITTORIA. 16: «Devištvo» - Lida Barova.
ADUA. 15.30: Po želji «Leteči hudič» - Stan in Olio.
VENEZIA. 15: «Nočni jezdeci» - J. Randall.
CARDUCCI. 15.30: «Miruj z rokami» - Totò.
BELVEDERE. 16: «Kapetan Tempesta».
ARGENTINA. 15.30: «Jakob idealist».

• • •

KINO «PROSVETNI DOM» - NABREŽINA. V soboto ob 20., v nedeljo ob 16 in 20. ter v ponedeljek ob 20. uri: «Rim - odprto».

Odg. urednik DUŠAN HREŠČAK

Alojz Leban

naznanja, da ima v Sent-petru pri Gorici štev. 32

KOTLARSKO DELAVNICO, ZALOGO BAKRENIH KOTLOV ZA ŽGANJE-KUHO TER NAJMODERNEJŠE ŠKROPILNICE

Sprejema tudi vsa kotlarska popravila.

✚

Naznanjamo tužno vest, da nas je po dolgi in mučni bolezni zapustila za vedno naša ljubljena žena, hči, sestra in snaha

SVETKA ČUFAR roj. Krizmančič

Pogreb drage pokojnice bo v četrtek dne 17. t. m. na domače pokopališče.

Bazovica, 16. 10. 1946.

Žalujoči: starš., soprog Svetko, sestra Zdenka s soprogom Rudolfom, nečakinja Magdica in ostalo sorodstvo.

ZAHVALA

Vsem, ki so se v tako velikem številu udeležili pogreba našega nepozabnega očeta

STOPARJA FRANCA

gostilničarja,

se iskreno zahvaljujemo. Posebno zahvalo dolgujemo g. prof. dr. Jachie za njegov trud za časa pokojnikove bolezni.

Trst, 16. 10. 1946.

Žalujoča družina STOPAR.

ZAHVALA

Ob bridki izgubi našega ljubljenega brata in sina

EDVARDA VOLKA

izrekamo zahvalo vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti. Posebno se zahvaljujemo USTROJ-u iz Ajdovščine, mladini iz Strnič in tovarišem Strnatu in Žoržu.

Renče, 16. 10. 1946.

Žalujoča družina VOLK.

FIZKULTURA